

Het Verhaal van Woerden

Verhaal 38 De Rijn in de binnenstad

De loop van de Rijn

Waar tegenwoordig de, recent geheel gereconstrueerde en aangepaste, Rijnstraat de binnenstad doorkruist, loopt tot 1961 de Oude Rijn. Tussen Harmelen en Katwijk stroomt deze rivier, op sommige plaatsen breeduit en elders smal, ongestoord door of via de steden en dorpen naar zee. Alleen in Woerden wordt de rechtstreekse doorgang belemmerd vanwege een rond 1960 zeer gewenste demping. De Oude Rijn stroomt daarom tegenwoordig, via de Singel, om de stad heen en herneemt na de Rozenbrug weer zijn oude loop.

Problemen

Tot halverwege de negentiende eeuw zijn er niet of nauwelijks mensen, die denken aan het dempen van de Rijn in de Woerdense binnenstad. Maar na 1860 is dat anders: het water binnen de stadswallen is geworden tot een open riool geworden en een bron van epidemische ziekten, zoals de cholera. De stedelijke Gezondheidscommissie adviseert in 1864 burgemeester en wethouders om demping te overwegen, maar zonder succes. De uitbraak van de cholera-epidemie twee jaar later brengt hierin geen verandering, evenmin als de verzoeken van aanwonenden en belanghebbenden in 1880 en 1924 om de kwalijke dampen, die het water verspreidt, tegen te gaan.

Rijncomité

In de tweede helft van de jaren twintig wordt het zogenaamde "Rijncomité" opgericht waarin een aantal voorstanders van het dichtmaken van de Rijn in de binnenstad zich verenigt. Secretaris van het comité is Kees Snel, brandstofhandelaar en gemeenteraadslid voor de rooms-katholieke partij. Omdat de Rijn steeds smeriger wordt, maar ook omdat de scheepvaart door de stad sterk terugloopt, lijken dempingsplannen een goede kans te maken. Het Rijncomité vindt nu inderdaad gehoor bij het gemeentebestuur. De gemeenteraad besluit in oktober 1932 om de Oude Rijn te dempen, onder voorwaarde dat ook het Rijk en de provincie Zuid-Holland, waartoe Woerden toen nog behoorde, het initiatief met geld zullen steunen. Dat laatste blijkt al snel een illusie. Het argument dat de gedempte Rijn een verbetering vormt in de wegverbinding Utrecht-Leiden maakt op de Minister van Waterstaat weinig indruk. Die

is het probleem zelf al aan het oplossen door de aanleg van Rijksweg A12 en zal dus niet bijdragen aan het aanleggen van een paar honderd meter straat in de binnenstad. De provincie krijgt te maken met grote bezwaren uit de cultuurhistorische hoek, vooral van de Rijksdienst voor Monumentenzorg en de Bond Heemschut. Ook zij verleent geen medewerking. Het eerste Woerdense Rijndempingsplan sneuvelt daarom in 1934.

Waarde

De bezwaren van de cultuurhistorische organisaties zijn te begrijpen: de Rijn biedt met de twee trapjesbruggen (de Sint Jansbrug aan de westkant en de Sint Pietersbrug aan de oostkant) en de brede Visbrug in het midden een fraai plaatje. De historische kademuren beginnen echter ook te verzakken, waardoor het voor de wandelaars en aanwonenden steeds gevaarlijker wordt. Pas halverwege de jaren vijftig van de vorige eeuw komt er weer serieus aandacht voor het dempen van de Oude Rijn. Behalve de gezondheid en veiligheid speelt nu ook de economie een rol. Door de demping zal er een mooie nieuwe winkelstraat kunnen ontstaan waarlangs ook het sterk groeiende autoverkeer kan worden verwerkt. De mooie historische Visbrug is al gesloopt en vervangen door een betonnen exemplaar, waardoor het mooie plaatje toch al enigszins is verpest. In 1957 besluit de gemeenteraad tot goedkeuring van een saneringsplan voor de binnenstad, waarin ook demping van de Oude Rijn tussen de Singels is opgenomen. En hoewel de Bond Heemschut en de in 1957 opgerichte Stichts-Hollandse Historische Vereniging opnieuw op de barricaden klimmen om de Rijn open te houden, hebben ze ditmaal geen succes. In 1959 wordt begonnen met de demping en afbraak van de bruggen en niemand minder dan de bejaarde Kees Snel, al dertig jaar een actief voorstander ervan, beklimt de eerste dragline om de werkzaamheden in werking te stellen.

Opening

Twee jaar later is het dan zover: op 31 mei 1961, 's-ochtends om tien uur, opent mr J. Klaasesz, Commissaris der Koningin in Zuid-Holland, officieel Woerdens nieuwste straat: de Rijnstraat. De opening gaat met veel feestelijkheden gepaard. Maar lang niet iedereen is gelukkig met het resultaat. Juffrouw Maartje Blonk, kruidenierster en amateur-dichteres, schrijft een gedicht, waarin ze de demping betreurt. Het eindigt met de strofe "Nog nooit is er in Woerden zo'n droevig feest geweest!".

Weemoed

Desondanks zijn de meeste Woerdenaars blij met de nieuwe Rijnstraat: er komen winkels en het verkeer rijdt goed door. Maar al snel blijkt de Rijnstraat eigenlijk te smal voor auto's en ook het laden en lossen van goederen bij de winkels levert vaak fileproblemen op. Vanaf 1975 komt er ook steeds meer belangstelling voor monumenten en geschiedenis. Veel mensen denken met weemoed terug aan die mooie oude Rijn met zijn trapjesbruggen. Dat komt in het begin niet veel verder dan wat nostalgische artikelen in plaatselijke bladen en herinneringen aan de borreltafel.

Opengraven

Als echter in 1990 burgemeester Herman van Zwieten, wethouder Koos Janssen, directeur Gemeentewerken Tjeerd Koudenburg en streekarchivaris Leo Peters op persoonlijke titel het rapport "Naar een nieuwe Oude Rijn" het licht laten zien en voorzichtig pleiten voor het opnieuw opengraven van de Rijn, krijgt de tegenbeweging een stevig steuntje in de rug. Dat is niet genoeg om de voorstanders van de gedempte Rijn de mond te snoeren en niet alleen ondernemers in de binnenstad voelen niets voor het "ontdempen". Toch, vanaf dat moment is het idee om de Oude Rijn weer open te leggen nooit meer helemaal uit de belangstelling verdwenen. In 2006 richt een aantal betrokken Woerdenaars de Stichting Binnenstad in Balans op, die in de bres springt voor het terugbrengen van de Oude Rijn. Met voorbeelden uit andere plaatsen waar oude gedempte singels en watergangen weer opengegraven worden, zoekt en krijgt deze stichting veel publiciteit. Zoals in 2011 met het aanbieden van een nieuw rapport over de mogelijkheden en onmogelijkheden van het opgraven van de Rijn. In 2016 krijgt de Rijnstraat een reconstructie en herinrichting. Hoewel het hierdoor onwaarschijnlijk is dat dit snel zal gebeuren, blijft bij een groot aantal Woerdenaars de hoop op "ontdemping" van de Rijnstraat bestaan. (Bron: RHC).

Meer weten?

Algemeen:

- Vries, Marie-Louise de *Nederland Waterland: een nieuw leven voor gedempte grachten, vaarten, havens en beken* (Zeist/Den Haag, 1996)

Woerden en omgeving:

- *Rijnnummer: extra uitgave van de Woerdense Courant ter gelegenheid van de opening van de Rijnstraat op 31 mei 1961*

Rechten

Het geheel of gedeeltelijk overnemen van de tekst is toegestaan onder vermelding van "Bron: Het Verhaal van Woerden".